

De binnenkant van armoede

De zeven koppen van de draak zie je duidelijk .
Even belangrijk zijn zeven gevoeligheden bij gezinnen in armoede. In sprookjestaal, zou ik willen verwijzen naar de zeven dwergen. Kabouters vallen veel minder op en toch spelen ze in de sprookjeswereld een zeer belangrijke rol. Mensen in armoede zeggen dat deze gevoeligheden vaak zwaarder wegen dan de materiële of financiële armoede.

Zeven gevoeligheden:

1) "Ik tel niet mee"

Uitsluiting is de rode draad in het leven van mensen in armoede.

Stel je volgende situatie voor, die iedereen herkent: je zit in de wachtzaal van een specialist voor een onderzoek. Je voelt je niet op je gemak, je weet niet wat er gaat gebeuren,

en je komt maar niet aan de beurt, het is net of iedereen voor jou binnen mag, je durft aan niemand in die vreemde wereld uitleg te vragen... Zo'n gevoel, maar dan bijna altijd en overal hebben mensen in armoede... Het is net of ze in een wereld leven waar ze een stuk buitenstaan. Ze voelen zich niemand.

Mensen in armoede ondervinden in de samenleving, in hun buurt, op school, in hun werksituatie,... niet dezelfde welwillendheid als andere mensen wanneer ze er met een vraag of moeilijkheden aankomen. Zij zijn altijd en overal een "probleemgeval". Ze ervaren minachting, weerstand, onbegrip, afkeuring,... en dat kwetst hen.

2) "Ik kan het niet."

Mensen in armoede hebben bepaalde *vaardigheden* niet geleerd van hun ouders, omdat zij ook arm waren. Ze weten soms niet hoe kinderen het best op te voeden, hoe om te gaan met geld, hoe papieren en administratie bij te houden. In instellingen of pleeggezinnen gaat het er ook anders aan toe dan in een "klassiek gezin", hoe goed hulpverleners ook hun best doen. Kinderen helpen thuis bij de afwas omdat ze nadien door hun mama eens geknuffeld worden of graag gezien worden. In een instelling doen ze de afwas omdat het moet van de opvoeder... Dat is een totaal andere manier van leren.

We leren ook veel doordat anderen voor ons model staan: wij doen na wat we zien bij anderen. Als je alleen contacten hebt met mensen die ook in armoede leven, neem je over wat zij doen.

Soms hebben mensen de combinatie van een aantal vaardigheden niet geleerd of kunnen ze in andere omstandigheden een vaardigheid niet toepassen. Soms overschatten, soms onderschatten ze zichzelf. Daardoor ontstaat afhankelijkheid van anderen, van de hulpverlening.

Een vrouw van 40 jaar vroeg mij om te bellen naar een huisbaas. Ik zei dat ze mocht bellen met mijn telefoontoestel. Dat was een probleem voor haar. Ze kon het niet. Als je belt naar een huisbaas moet je zorgen dat je goed overkomt en niet teveel dialect spreekt. Het is ook nodig om een aantal belangrijke zaken te vragen: hoeveel kamers zijn er, welke verwarming is er, wat is de huurprijs. Tenslotte moet er ook een datum en uur afgesproken worden om te gaan kijken naar de woning.

Zo'n "eenvoudig" telefoontje vraagt veel vaardigheden en voor sommige mensen lukt dat niet.

3) "Ik ken het niet"

Mensen in armoede *kennen* de wereld van de niet- armen niet. Ze denken soms dat bij de niet-armen alles altijd goed loopt, dat er geen problemen zijn,...

Wanneer hulpverleners op hun werk aankomen, toveren ze een glimlach op hun gezicht of verbergen ze de problemen die ze misschien hebben met hun partner of met de kinderen. Ze hebben immers geleerd dat ze zichzelf niet bloot mogen geven tijdens hun werk. Mensen in armoede krijgen daardoor soms een onrealistische kijk op niet-armen.

(Kans)armen weten vaak niet waarop ze recht hebben. Als je niet eens weet dat je op iets recht hebt, kan je het ook niet vragen. Als je bijvoorbeeld niet weet dat je recht hebt op een tussenkomst voor de bosklassen van de kinderen, vraag je het niet aan bij het ziekenfonds of het OCMW.

Mensen in armoede zoeken meestal hulp in hun eigen vrienden- en familiekring die ook in armoede leeft. Ze krijgen niet de raadgevingen die ze nodig hebben.

Veel mensen die in armoede leven, beseffen niet dat zij de "armen" zijn waarover op de televisie wordt gesproken. Ze noemen zichzelf niet "arm" omdat ze hun manier van leven "gewoon" zijn. Ze vinden het normaal.

Veel armoede zit verborgen achter gewone huisgevels in gewone straten in onze dorpen en steden.

4) "Ik ben niets waard"

Vanuit die vele negatieve ervaringen hebben mensen in armoede een *negatief zelfbeeld* opgebouwd. Ze hebben soms weinig geloof in zichzelf en in hun mogelijkheden, ze voelen zich op den duur niet veel meer waard.

Niet te verwonderen dat ze nog weinig vertrouwen hebben in mensen. Hun wantrouwen en achterdocht is zeer groot: ze kregen al zo vaak mensen over de vloer om hun problemen op te lossen. Mensen die het om de een of andere reden misschien opgaven, waardoor ze nog sterker vernederd werden, zich in de steek

gelaten voelen. In veel gezinnen verschiet je van het aantal diensten waarmee ze al in contact kwamen, of van het aantal hulpverleners die elkaar aflossen.

Vandaar dat je soms moeilijk bij ze binnen geraakt. Je komt soms letterlijk niet verder dan de deur, maar ook figuurlijk duurt het soms lang voor ze iets persoonlijk beginnen te vertellen.

Je kan hun vertrouwen maar geleidelijk winnen met veel geduld, met vallen en opstaan.

5) "Het is mijn eigen fout"

Mensen in armoede denken vaak dat armoede hun eigen *schuld* is. "Armen hebben het zelf gezocht!"

Geen enkel kind droomt er echter van om later arm, werkloos of langdurig ziek te zijn.

Niemand kiest waar zijn of haar wiegje terecht komt.

-Sommigen leggen de schuld van de armoede bij de armen zelf en zeggen dat ze geld verkwisten of zich niet gedragen zoals het hoort in onze samenleving. Deze mensen willen de "hinder" die de armen veroorzaken beperken of ongedaan maken.

-Anderen tonen iets meer begrip en wijten de armoede aan situaties die de armen overkomen zoals ziekte, een handicap of het overlijden van een kostwinner. Armen hebben tegenslag gehad in hun leven. Als samenleving heb je dan de plicht om deze mensen te helpen. Dat gebeurt via de sociale zekerheid of de (vrijwillige) hulpverlening.

Het gevaar bestaat dat er onderscheid gemaakt wordt tussen de zogenaamde "goede" armen die een persoonlijke tegenslag hebben gekend en de "slechte" armen, die zelf zogezegd schuld hebben aan hun toestand.

-Armoede kan ook veroorzaakt worden door een economische crisis, bedrijven die verhuizen naar lage - loonlanden of omdat bepaalde beroepen overbodig worden,... Wie op die manier naar armoede kijkt, veronderstelt dat zodra de situatie terug "normaal" wordt, de armoede zal verdwijnen. In afwachting moet de samenleving een opvangsysteem uitwerken. Dit gebeurt ook via de sociale zekerheid, maar op een grotere schaal.

-Toch kunnen we niet uitleggen waarom in periodes dat de economie goed draait de armoede blijft bestaan. We moeten ons de vraag durven stellen: "Hoe kan het dat er armoede is in onze rijke westerse wereld".

Wie het beter heeft, haalt misschien wel voordeel uit de armoede. Het vuile, onaantrekkelijke en laagbetaalde werk in de samenleving wordt gedaan. De armen vormen een

arbeidsreserve. Ze zijn een afzetmarkt voor tweedehands goederen, voedseloverschotten of producten van slechte kwaliteit. Ze dienen als voorbeeld om mensen op het rechte pad te houden. Wie het beter heeft, kan laten zien dat hij sociaal is door aan liefdadigheid te doen.

Een beleid dat de armen opvangt en een systeem van sociale zekerheid blijven noodzakelijk, maar zijn onvoldoende. Armoede kan alleen opgelost worden, wanneer onze maatschappij wordt heringericht.

De vraag is of wie het beter heeft afstand wil doen van een deel van zijn voordelen en een rechtvaardige herverdeling wil.

(naar het "Verklaringsmodel van armoede-oorzaken" van Professor Vranken)

6) "Ik schaam mij"

Veel gezinnen in armoede schamen zich voor hun miserie. Ze houden ze verborgen. Ze sluiten zichzelf af van de samenleving. Ze komen niet meer buiten. Alles kost ook te veel. Als je bijvoorbeeld naar de film gaat, moet je niet alleen een ticket betalen maar ook het vervoer en een drankje tijdens de pauze. Dat drankje willen ze absoluut kopen, want ze willen niet laten merken dat ze zich dat niet kunnen permitteren. Naar een cultureel centrum gaan ze niet, want ze kennen die wereld niet. De verplichte vestiaire, de aangepaste kledij die eventueel nodig is, ... zorgen voor drempels die ze moeilijk over kunnen stappen.

Op school durven ze niet vertellen dat er problemen zijn, uit schrik dat hun kinderen benadeeld zullen worden. De grootste angst blijft altijd dat iemand zou beslissen om de kinderen te plaatsen.

"Armoede heeft een gewicht: het financiële, maar ook het schuldgevoel en de schaamte. Dat schuldgevoel weegt zwaar. Er zijn dingen misgelopen, het is belangrijk om te zien of je daar een aandeel in hebt of niet, en dat te aanvaarden. Afkeuring door anderen versterkt je schuldgevoel en maakt het zwaarder.

Mensen in armoede leren zich aan te passen aan de hulpverleners, zij hebben hun goedkeuring nodig.

Mensen dragen een masker, en mogen zichzelf niet zijn. Pas als je jezelf mag zijn, kan je weer groeien en als mens vooruit komen. Het gewicht wordt dan minder zwaar."

7) "Het kan mij niet meer schelen."

Mensen in armoede zien vaak geen uitweg, geen toekomst meer. Daardoor worden ze soms *moedeloos*. Ze hebben weinig hoop... De vele problemen nemen al hun energie weg. Vandaar dat hun huis soms zo wanordelijk ligt, dat ze soms niet meer koken of wassen...

Uiteindelijk gaan ze leven van dag tot dag. Als er vandaag geld is omdat er bijvoorbeeld een achterstal van kindergeld uitbetaald wordt, kopen ze de DVD - speler waar de kinderen al zo lang om vragen. Al de buren hebben immers een DVD - speler. Ze willen erbij horen, ze willen hun kinderen gelukkig maken. Vandaag zijn er even geen problemen. Morgen zijn er weer de schuldeisers, de rekeningen..., maar dat is morgen! Het lijkt wel alsof je in onze samenleving allerlei materiële zaken moet hebben om "er bij te horen". Als je alleen naar het uiterlijke kijkt, klopt dat. Gezinnen die in armoede leven, kopen materiële zaken aan en in plaats van daardoor meer bij de samenleving te horen, krijgen ze negatieve reacties op hun zogezegd "onverantwoorde" aankopen.

Deze zeven gevoeligheden beïnvloeden het volledige leven, denken en doen van gezinnen in armoede. Ze met niets anders meer bezig dan met te bewijzen: "ik ben ook iemand". Dat vraagt zo veel energie dat er soms geen ruimte meer overblijft voor andere zaken zoals studeren, werk zoeken, werken aan een relatie,...

De gevoelens beïnvloeden elkaar ook onderling en vormen opnieuw een spiraal waarin mensen gevangen zitten.

De binnenkant van armoede

